

*Bakács András – Novák Tamás – Túry Gábor*

**STRATÉGIÁK ÉS ÉRDEKÉRVÉNYESÍTŐ KÉPESSÉG ~  
CSEHORSZÁG, SZLOVÁKIA, SZLOVÉNIA ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ  
2007–2013-AS KÖLTSÉGVETÉSE**

1. Az újonnan csatlakozott közép-európai országok az uniós tagság nyújtotta történelmi lehetőséget igyekeznek kihasználni legfontosabb közép- és hosszú távú céljaik eléréséhez, a fejlettebb tagállamokhoz történő felzárkózás, a kohéziós folyamatok felgyorsításához. Ha a térségben az elmúlt évben tapasztalt javuló makrogazdasági folyamatok párosulnak az uniós támogatások hatékony belső felhasználásával, az olyan tartós fejlődési pályát alapozhat meg, mely a kohéziós folyamat felgyorsulását és az országok sikeres európai integrációját vetíti előre. A kilencvenes években megkezdett privatizáció, a külföldi működőtőke-beruházások bővülése jó alapot adtak az ipari technológia megújításához, az export dinamikus növeléséhez és a gazdasági növekedés emelkedő ütemének fenntartásához.

1.1. Ugyanakkor Csehország, Szlovákia és Szlovénia eltérő érdekek miatt a magyar és a lengyel törekvésektől különböző álláspontot képviselnek. Ez főként a mezőgazdaság – a primer szektor – mint az egyik legfontosabb terület más hangsúllyal történő megjelenését jelenti. A szlovén álláspont e tekintetben mindközül a legmarkánsabb. Az agrárkérdésekkel összefüggésben úgy vélik, hogy az ágazat támogatása az Európai Unióban egyrészt eltúlzott, másrészt nem hatékony, harmadrészt pedig aránytalanul nagy forrásokat használ fel, amelyeknek egy jelentős részét inkább egyéb strukturális célokra lehetne felhasználni.

1.2. Abban azonban minden ország egyetért, hogy a belépést követő időszaknak a regionális kiegyenlítődés folyamatának elősegítését kell szolgálnia. Ezért a kohéziós politika eredményességét, a strukturális eszközök megfelelő felhasználását helyezik előtérbe. A térség országaiban a történelmi, földrajzi és gazdasági okokból eltérő fejlettségű régiókban ugyanis egyszerre van jelen a felzárkózás gyújtópontjaként az uniós átlagos gazdasági fejlettségi szintjét elérő fejlett (javarészt fővárosi) régiók szárnyalása, valamint a leszakadó területek kilátástalansága. Ezért az Európai Unió költségvetésének jövőjével kapcsolatos álláspontjuk középpontjában az uniós kohéziós politikájának erősítése áll.

**2. Az egyes országok integrációs és fejlesztési stratégiája (az uniós dokumentumok alapján és a kormányzat jelenlegi stratégiájának tükrében)**

2.1. Csehországban 1996-ban hozták létre a Regionális Fejlesztési Minisztériumot, megerősítve ezzel a kormány területi politikájának fontosságát és intézményesítve a regionális politikát. A csúcshintézmény a regionális fejlesztést (beleértve a magánvállalkozások helyi szintű támogatását), a lakáspolitikát, a beruházási politikát és a turizmus koordinációját látja el, illetve felel ezen szakpolitikák célkitűzéseinek megvalósításáért. A minisztérium pénzeszközök felett is rendelkezik, és koordináló szerepet is betölt más minisztériumok, illetve közigazgatási intézmények között, melyeknek tevékenysége érinti saját céljainak megvalósítását. A regionális fejlesztés

területén koordinálja és igazgatja a régiók, kerületek és települések tevékenységét, segítve őket az európai uniós területi struktúrába történő integrációban. Az ország világos prioritásokkal rendelkezik, amelyeket a középtávú fejlesztési koncepciót lefektető nemzeti fejlesztési tervben (NFT) fogalmaztak meg.

**2.1.1.** Csehország az NFT kidolgozását 1999-ben kezdte el, s az Európai Bizottság számára 2001 júniusában benyújtott előzetes verzió rá egy évre érte el azt az állapotot, hogy a kormány 2002. decemberben jóváhagyta. A 2003-as év elején a kormány reagálva a bizottság ajánlásaira, megtette a végső módosításokat, így a terv végleges szövegét 2003 februárjában fogadták el. Az NFT tartalmazza a 2004–2006-os időszak legfontosabb kormányzati célkitűzéseit, melyek meghatározzák a prioritások által determinált célkitűzéseket, és az intézményesített operatív programokban megtestesült cselekvési terveket. A cseh elgondolás szerint hét operatív program (OP) szerepelt volna, azonban a bizottság javaslatára számukat ötre csökkentették. A környezetvédelmet és a közlekedést az infrastrukturális OP-ban egyesítették, a turizmust és a fürdőipart pedig az egyesített regionális OP-ban. A fennmaradó három, az ipari és vállalati, az emberierőforrás-fejlesztési, valamint a vidékfejlesztési és multifunkcionális mezőgazdasági operatív program.

**2.1.2.** A kormány rendelete szerint az operatív programok többsége ún. *monofund* finanszírozású, azaz az unió részéről egyetlen, a strukturális alapok alá tartozó forrás létezik. Ez alól kivételt képez egyfelől az egyesített regionális operatív program, mely az Európai Regionális Fejlesztési Alaphól (ERDF) és az Európai Szociális Alaphól (ESF) kapja a szükséges uniós pénzeszközöket, másfelől a vidékfejlesztésért felelős operatív program, mely az Európai Mezőgazdasági Orientációs (Tanácsadó) és Garanciaalap (EAGGF) és a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (FIFG) forrásaira támaszkodik. Az ERDF hasítja ki a legnagyobb részt a strukturális alapokból, mert pénzügyileg azok 65 százalékát adja. A cseh elképzelés szerint a fejlesztési tervben leírt operatív programokat megegyező mértékben (65 %) finanszírozza majd az ERDF.

**2.1.3.** Az operatív programok pénzügyi finanszírozásának arányait tekintve két területet kell kiemelni: az emberierőforrás-fejlesztési OP-t, mely a pénzeszközök 21 százalékát tudhatja magáénak, és az egyesített regionális OP-t, mely közel 40 százalékát. Az emberi erőforrások operatív programja az aktív munkahely-teremtési és foglalkoztatási politikával, a szociális integráció és esélyegyenlőség, a nemek közötti esélyegyenlőség megteremtése a munkaerőpiacon, valamint az élethosszig tartó tanulás lehetősége és a munkavállalók és munkaadók (vállalkozások) alkalmazkodóképessége növelésével lényegében a cseh gazdaság versenyképességét elősegítő program alapelemeit alkotják. Az egyesített regionális operatív program a kiegyenlített és fenntartható fejlődésre fekteti a hangsúlyt. Az OP nem csak a többi operatív program horizontális célkitűzéseinek regionális kiegyenlítődést elősegítő programjait szavatolt koordinálni és kiegészíteni, hanem a kohéziós alap pénzforsái felett is rendelkezik. A program hét fontosabb célkitűzést tartalmaz. Ezek közül a legfontosabb a kiegyenlített regionális fejlődés elősegítése, a turizmusfejlesztés, valamint az ezt kiegészítő fürdőipar és gyógyturizmus fejlesztése. A turizmus mellett a helyi humánerőforrás-fejlesztés is kiemelten szerepel a program céljai között mint a regionális potenciál növelésének egyik eszköze. A hároméves pénzügyi időszakban (2004–2006) a strukturális alapok által juttatott pénzek 38,5 százalékával, közel 500 millió euróval rendelkezik.

**2.2.** Szlovákiában az 1999 végén létrehozott Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztérium felállításához köthető az Európai Unió regionális politikájának alkalmazására

való felkészülés kezdete. A Szlovák Köztársaság nemzeti fejlesztési tervének (NFT) kidolgozását egy sor előkészítő intézkedés előzte meg. Az 1999–2001-es időszakban dolgozták ki a nemzeti regionális fejlesztési tervet, valamint az integrált regionális és szociális fejlesztési tervet. A fenti programok átdolgozásából alakult a ki a nemzeti fejlesztési terv végleges és Brüsszel által (az Európai Bizottság 2003 júliusában hagyta jóvá) is elfogadott struktúrája. A 2004–2006-os időszakra készült szlovák NFT egy regionális és négy ágazati operatív programból áll. A NFT stratégiai célja a tartósan fenntartható fejlődés követelményeinek szem előtt tartásával az olyan mértékű GDP-növekedés biztosítása, amelynek nyomán a Szlovák Köztársaság 2006-ra elérné, illetve túllépné az uniós tagállamok átlagos, egy főre eső GDP-jének 54 százalékát. A terv ágazati lebontásában az alábbi célokat tartalmazza:

**2.2.1. Az ipar és szolgáltatások operatív programjának** célja a versenyképesség növelése az iparban és a szolgáltatási szektorban (kölségvetése 151,2 millió euró). Az **emberi erőforrások operatív programjának** célja a munkaerőpiac rugalmasságának növelése, valamint a munkavállalók képzettségi színvonalának emelése (kölségvetése 284,5 millió euró). A **mezőgazdasági és vidékfejlesztési operatív program** a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelését és a vidéki lakosság életszínvonalának emelését kívánja megvalósítani (kölségvetése 183 millió euró). Az **alapvető infrastruktúra operatív programjának** célja az infrastruktúra egyes elemeinek fejlesztésével a fenntartható regionális fejlődés biztosítása (kölségvetése 422,4 millió euró). Szlovákia számára a regionális politikára a 2004–2006-os időszakban lehívható támogatások teljes összege (1999-es árfolyamon) 1560 millió euró, ebből a strukturális alapokra eső rész mintegy 1050 millió euró, a kohéziós alapra eső rész pedig 510 millió euró.

**2.3.** Szlovénia nemzeti fejlesztési programja részletesen meghatározza azokat a gazdaságfejlesztési célokat, amelyek strukturálják a szlovén fejlesztési forrásokat, és logikusan ezekhez kívánja hozzárendelni az EU kölségvetéséből érkező transzfereket. A legfontosabb fejlesztési cél az életszínvonal jelentős növelése, melynek lényege a társadalmi és környezeti szempontok figyelembevételével megvalósuló fejlődés, amit a kiegyensúlyozott fejlődésre hangsúlyt helyező és a többközpontú fejlesztést elősegítő regionális stratégia tesz lehetővé. Az életszínvonal növelésének két mérhető tényezője az EU átlagos fejlettségi színvonalától való lemaradás csökkentése mellett a regionális különbségek növekedésének megfékezése. 2006-ig a fejlesztési célok megvalósítása érdekében végrehajtott jelentős beruházások eredményeképpen az egy főre vásárlóerő-paritáson jutó GDP meghaladja majd az uniós átlag 75 százalékát. (Ez komoly kihatással lehet az EU regionális politikájával összefüggésben is, mivel az 1. célkitűzés alá eső területek már nem lesznek jogosultak a korábbi támogatásokra. Ez a szempont az EU kölségvetésével kapcsolatos álláspont kialakításában a statisztikai hatás ellentmondásainak kiküszöbölésére irányuló vélemény alapját jelenti.) A gazdasági-társadalmi fejlődés céljának elérését öt fejlesztési prioritás mentén kívánják elérni. Ezek (i) a vállalati szektor és a versenyképesség növelésének ösztönzése, (ii) a tudás, az emberi erőforrások fejlesztése és a foglalkoztatottság javítása, (iii) az információs társadalom, az infrastruktúra és az élet minőségének fejlesztése, (iv) a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés restrukturálása, valamint (v) a kiegyensúlyozott regionális fejlődés megvalósítása.

**3. Az egyes országok álláspontja a 2007–2013-as kölségvetési vitával kapcsolatban**

**3.1.** Csehországban az uniós csatlakozás utáni 2004–2006-os, valamint a 2007–2013-as közösségi költségvetési időszakokkal kapcsolatban egységes stratégiai álláspont létezik. 2004. február 12-én a kormány jóváhagyása után látott napvilágot a „Javaslat a Cseh Köztársaság európai uniós koncepciójára” című dokumentum, mely a teljes konszenzus elérésének érdekében jelenleg a parlamenti és a társadalmi vita stádiumában van. A dokumentum a 2004. május elsejétől kezdődő és 2013-ig tartó időszakra vonatkozik, a benne megfogalmazott koncepció pedig a cselekvési irányok alapjait, valamint az erre az időszakra vonatkozó prioritásokat fekteti le. A prioritások és célok összhangban vannak a Cseh Köztársaság külpolitikai koncepciójával, biztonsági stratégiájával és a nemzeti fejlesztési tervvel, valamint a tárcaik idetartozó dokumentumaival.

**3.1.1.** Az Európai Bizottság által 2004. február 10-én közzétett (*Building Our Common Future*) pénzügyi perspektíva fontosabb célkitűzéseiről általában pozitívan nyilatkoznak és kifejtik, hogy a bizottság előterjesztése jó alapot jelent a további tárgyalásokhoz. A regionális politika szerepének megerősödését szintén kedvezőnek értékelik, mert ezáltal prioritást élvez a csatlakozó országok számára igen fontos területi, gazdasági és szociális kohézió. A nemzeti fejlesztési tervben megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően Csehország számára és a kibővülő unió további fejlődése szempontjából is kulcskérdés a fenntartható gazdasági növekedés megvalósítása, a versenyképesség fokozása, a kohézió erősítése és a munkahelyteremtés támogatása. Szorgalmazzák, hogy az egyes költségvetési fejezetek keretösszegeinek felső határát ne tárgyalják, míg az unió egyes politikáit igen, de elkülönítve. A tárgyalások tekintetében kiindulásnak elfogadják, hogy az uniós költségvetés mértéke a tagállami GNI 1,14 százaléká legyen. A regionális politika kiemelt szerepe érdekében azok egyértelműen különüljenek el a közösségi költségvetés egyéb kiadásaitól.

**3.1.2.** A költségvetés saját forrásainak rendszere tekintetében az egyszerűsödés megvalósítását támogatják. Ezek felső határaként a GNI 1,24 százalékát tartják reálisnak. Itt is hangsúlyozzák a nivellálódás fontosságát, azt hogy az új és a régi tagállamok közötti különbségek a lehető legnagyobb mértékben csökkenjenek a következő költségvetési időszakban. Aggodalmuk nem alaptalan, ugyanis az egyenlő elbírálás elve nem érvényesül kellőképpen, tekintve, hogy a bizottság harmadik kohéziós jelentésének közzététele után e tekintetben kérdőjelek maradtak. Ilyen például a nettó kedvezményezett régi tagállamok számára biztosított nagyvonalúság.

**3.1.3.** A stratégiai dokumentum az Európai Bizottság által 2004. február 10-én közzétett pénzügyi perspektíva öt fejezetének értékelését tartalmazza, amelyek (i) a politikai prioritások, (ii) a pénzügyi keretek, (iii) a költségvetés bevételi oldala, (iv) a pénzügyi perspektíva időtartama, valamint (v) a flexibilitás. A politikai prioritások a fenntartható fejlődés, az állampolgárság, szabadság, biztonság és igazságosság, valamint az EU mint globális partner kérdésköreit fedi le.

**3.1.4.** A fenntartható fejlődés megteremtése kapcsán kiemeli, hogy a versenyképességi és foglalkoztatási politika leginkább a fejlett tagállamoknak kedvez, így sok függ a konkrét projektek feltételeitől és attól, hogyan lesz képes Csehország igénybe venni a forrásokat. A kohéziós politika a növekedésért és foglalkoztatásért Csehország érdekeinek súlypontját jelenti, mert eszköz a gazdasági szint más tagállamokhoz viszonyított emelésére. Pozitívan értékelik, hogy a javaslat értelmében nem kerül sor az EU strukturális politikájának renacionalizációjára, de kritikával illetik, hogy az egyes prioritások között hiányzik az eszközök konkrét elosztása, továbbá az sem világos, hogyan oszlanak meg a regionális politikára fordított ki-

adások a régi és az új tagállamok között. A strukturális alapok forrásainak elosztásakor azt szeretnék, hogy az összegek háromnegyede a lemaradó térségek számára jusson. Kritizálják, hogy nem tisztázott az a javaslatuk, miszerint a lemaradó térségek számára nyújtott segítség mértékében és időben korlátozott lenne. Találkozik álláspontjukkal, hogy minden egyes program *monofund*, azaz egy alpból kap támogatást (ERDF vagy ESDF), azonban ezzel jelentősen megnövekedhet a programdokumentumok száma, vagyis az adminisztrációs teher. A fenntartható fejlődés megteremtésének harmadik legfontosabb kritériuma a természeti erőforrások fenntartható kezelése és védelme. A cseh célkitűzésekkel megegyezik, hogy a kohéziós politika magját az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF), a kohéziós alap és az Európai Szociális Alap (ESF) forrásai jelentsék – a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (FIFG) és az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (EAGGF) már nem. A vidékfejlesztést így egyetlen programozási és pénzügyi eszközhöz, azaz egyetlen pénzügyi irányítórendszerhez és pénzügyi ellenőrzéshez lehet alárendelni. Szintén előnyös az ország számára – tekintettel a súlyos környezeti károk elhárításának pénzügyi terheire – egy az eddigi programokat felváltó, a környezetvédelemre fordítható pénzügyi eszköz megteremtése.

**3.1.5.** A cseh álláspont szerint megfelelőek az állampolgárság, szabadság, biztonság és igazságosság érdekében tervezett intézkedések, melyek viszonylag kis költségfordítással járnak.

**3.1.6.** Az EU mint globális partner célkitűzésének hangsúlyozása várható lépés, mely azonban új költségvetési eszközök megjelenését jelenti. Ezzel összefüggésben nem ért egyet az Európai Fejlesztési Alap (EDF) kiadásainak az EU költségvetésébe való betagolásával, mert az összességében az uniós befizetések növekedését jelenthetné.

**3.1.7.** A pénzügyi keretek tekintetében kiindulási helyzetben elfogadható és támogatandó a saját források 1,24 százalékos mértéke, esetleg kisebb csökkentése is elképzelhető. A cseh kormány eddigi álláspontjából azonban nem derül ki, milyen limitet fogadhat el a kifizetések és a kötelezettségek viszonylatában. A bizottság rögzítette a kifizetéseket (a GNP 1,15 százaléka), amelyek 2013-ban körülbelül 15 milliárd euróval kisebbek lesznek, mint a kötelezettségek értéke. Az Európai Fejlesztési Alap (EDF) költségvetésbe való betagolását ellenzik, állásfoglalásukat azonban nem véglegesítették, mivel minden pénzügyi jelegű kérdésben csak az összegek tisztázása után – a költségvetés ismertté válásával – foglalnak állást.

**3.1.8.** A költségvetés bevételi oldalával kapcsolatban határozott álláspontjuk, hogy a továbbiakban nem tartható fenn az egyes tagállamok számára biztosított kivételezett elbírálás, így szűnjön meg a brit visszatérítés (kompenzáció) is. Az egyenlő elbírálás elve szerint azonban elképzelhető, hogy egy általános kompenzációs mechanizmust vezessenek be, melyben minden tagállam azonos feltételekkel venne részt. A költségvetés korrekciója a nettó befizetők esetében ne csak a túlfizetésre, hanem minden egyensúlyi hiányosságra vonatkozzon. Az átláthatóság és az általános korrekciós mechanizmus tekintetében is időbeni (csak 2007 és 2013 közötti) korlátozást javasol.

**3.1.9.** A mezőgazdasági kiadások rögzítése és a strukturális alapok programozása miatt Csehország a pénzügyi perspektíva időtartamának tárgyában a hétéves pénzügyi keret mellett foglal állást.

**3.1.10.** A cseh kormány teljes mértékben kiáll a flexibilitás módosítása ellen, hangsúlyozva, hogy a csatlakozó országok közül jó néhány nem lesz képes kihasználni

a rendelkezésére álló pénzügyi forrásokat (támogatások), és emiatt nem lesz képes megfelelő minőségű projekteket kidolgozni.

**3.2.** A szlovák prioritások (Contribution of the Slovak Republic to the Discussion on the Future of the European Union's Cohesion Policy) a kohéziós politikai jövőjével kapcsolatban az unió átlagos fejlettségi szintjétől elmaradó térségek felzárkóztatását elősegítő kohéziós politika változatlan formában való fenntartását és megerősítését szorgalmazzák. Szlovákia szerint az EU kohéziós politikája bizonyítottan a gazdasági és társadalmi fejlődés mozgatórugója volt az elmúlt években, továbbá ez a szolidaritás fontos eszköze is. Lényegesnek tartja, hogy a 2007 utáni időszakban olyan politika alakuljon ki, amely a jelenlegi és leendő tagállamokat minden tekintetben egyenlő mércével méri. Északi szomszédunk szerint a jövőben is a vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP szintje alapján kell meghatározni a támogatásokra való jogosultságot. Szlovákia szerint ez a mérőszám kellően objektív, jól összehasonlítható és átfogó mutató. A szlovák kormány továbbra is a közösségi átlagos fejlettségi szint 75 százalékánál húzná meg azt a határt, amely alatt a régiók jogosultak lennének az első számú célkitűzésből járó támogatásokra. Szerintük a bővítéssel olyan országok és régiók kerülnek az unióba, amelyeknek még erősebb kohéziós politikára lesz szükségük. Ezért fenn kell tartani (sőt esetleg növelni kell), hogy továbbra is az uniós GDP 0,45 százalékát fordítsák az elmaradott térségek felzárkóztatására, és a legelmaradottabb térségek támogatásának intenzitását legalább ahhoz az szinthez kell mérni, amelyet az EU leghátrányosabb régiói 2000 és 2006 között élveztek.

**3.2.1.** Az Európai Bizottságnak az EU költségvetésének jövőjéről szóló 2004. február 10-i előterjesztése nyomán pénzügyi szempontból a három legfontosabb, a mezőgazdasági, a kohéziós és a versenyképességi célkitűzéssel kapcsolatban alakult ki egyértelmű szlovák kormányzati vélemény.

**3.2.2.** A mezőgazdaság szerepe a szlovák gazdaságban a rendszerváltozás óta évről évre egyre kevésbé meghatározó. 1989-ben a mezőgazdaság részesedése a szlovák GDP-ből nyolc-, a foglalkoztatásból 12 százalékos volt; 2001-re részaránya mind a GDP (4,86 százalék), mind a foglalkoztatás tekintetében zsugorodott. Szlovákia támogatja az Európai Bizottságnak a közös agárpolitika reformjának keretében tett javaslatát, amely szerint 2007-től csökkentenék a közvetlen kifizetések szintjét, és az így keletkezett forrásokat vidékfejlesztésre csoportosítanák át. Szlovákia egyetért a bizottsággal abban, hogy a közvetlen jövedelemtámogatások kiszámítása a jövőben teljesen váljon el a termeléstől, és a földterület (vagy az állatállomány) nagysága alapján határozzák meg.

**3.2.3.** A versenyképességi célkitűzéssel kapcsolatban Szlovákia álláspontja, hogy annak igénybevételére valamennyi tagállam legyen jogosult. A szlovák kormány szerint a közlekedési hálózatok összekapcsolását támogató kezdeményezés túlzottan a jelenlegi EU-tagállamokra szabott, ezért fontosnak tartja, hogy az e célra elkülönítendő forrásokból a közlekedési hálózatok fejlettségét illetően (a nyugat-európai országokhoz viszonyítva) elmaradottabb csatlakozó országok is részesüljenek. A versenyképességhez kapcsolódó valamennyi további célkitűzéssel Szlovákia egyetért. Különösen fontosnak tartja az oktatás fejlesztését, valamint a K+F-et és az innovációs kapacitások jövőbeni fejlesztését.

**3.2.4.** Az Európai Bizottság 2007-től kezdődően három fő célra, a konvergenciára, a regionális versenyképesség és foglalkoztatás javítására, valamint az európai területi együttműködésre kívánja összpontosítani a regionális fejlesztési politika forrása-

it (Building Our Common Future). Az egyes fejlesztési célokkal kapcsolatban Szlovákia a következő álláspontra helyezkedett.

**3.2.5. Konvergencia.** Szlovákia négy NUTS II-es szintű régiójából három lesz jogosult a legbőkezűbb (a jelenlegi *Objective I*-hez hasonló) strukturális támogatásokra, ugyanis Pozsony régió egy főre eső vásárlóerő-paritáson számított GDP-je meghaladja az uniós átlag 75 százalékát. Szlovákia egyetért azzal, hogy a kohéziós (a nagy környezetvédelmi és a közlekedési infrastruktúra-fejlesztést szolgáló) támogatásokra az a tagállam lesz jogosult, ahol a GDP az uniós átlag 90 százaléka alatt van. A kohéziós támogatásoknál a szlovák kormány azt javasolja, a 90 százalékos határ jóváhagyása mellett, hogy a támogatások arányainak meghatározásakor részesítsék előnyben a transzeurópai közlekedési hálózatokhoz tartozó közlekedési infrastruktúra és a környezetvédelem fejlesztését.

**3.2.6. Regionális versenyképesség és foglalkoztatás.** Mivel Pozsony régió (a jelenlegi EU-tagállamok gazdaságilag fejlettebb területeihez hasonlóan) nem részesedhet a legszegényebb régiók felzárkóztatását szolgáló konvergenciatámogatásból, Szlovákia támogatja a regionális versenyképesség és foglalkoztatási prioritás létrehozását. T teszi ezt azért is, mert elemi érdeke a szerkezetváltás nehézségeivel és munkanélküliséggel küzdő vidékeinek támogatása.

**3.2.7. Európai területi együttműködés.** A korábbi INTERREG-hez hasonló határmenti együttműködést támogató prioritás fenntartása Szlovákia érdekeinek maximálisan megfelel. Az ország méretéből és földrajzi elhelyezkedéséből fakadóan valamennyi szlovák régió 2004. május elsejétől közös határszakasszal rendelkezik valamely más uniós országgal.

**3.3.** Szlovénia az EU-hoz csatlakozó országok között a kisebbekhez tartozik. Az EU-csatlakozási tárgyalások folyamán Szlovénia a „kevés problémát okozó” országok közé tartozott, mert fejlettségi szintje alapján a csatlakozó közép-európai országok közül kiemelkedik, és törekedett a minél kevesebb mentesség kérésével is fokozatosan, de határozottan hozzáigazítani a hazai struktúrákat az uniós követelményekhez. A költségvetés által érintett kérdéskörökkel összefüggésben a szlovén érdekek eltérő intenzitással jelennek meg. Az ország adottságai folytán elsősorban abban érdekelt, hogy a regionális különbségek csökkenjenek. Ugyanakkor az agrárkérdésekkel kapcsolatban egyértelműen az a szlovén álláspont, hogy az ágazat támogatása az EU-ban egyrészt eltúlzott, másrészt nem mindig hatékony, harmadrészt pedig aránytalanul nagy forrásokat köt le, amelyek jelentős részét sokkal inkább egyéb, elsősorban strukturális célokra lehetne felhasználni. A következő időszakban a költségvetés kapcsán Szlovénia az alábbi főbb problémákkal számol: az EU-költségvetés legfontosabb prioritásainak kialakítása, a strukturális alapok támogatásainak kérdése, a közös agrárpolitika további reformja és a mezőgazdaságnak, a vidékfejlesztésnek juttatott támogatások szerkezete. A kormány prioritásai (i) az életminőség javítása (mezőgazdaság, környezet, egészség), (ii) a fenntartható fejlődés (lisszaboni nyilatkozat, verseny), (iii) szolidaritás (strukturális alapok), (iv) belügyek (Schengen), (v) közös kül- és biztonságpolitika. A bizottság költségvetéssel kapcsolatos kiinduló álláspontját Szlovénia nagyrészt támogatja, és megfelelő kiindulási alapnak tekinti a pénzügyi perspektíva tárgyalásához.

**3.3.1.** A szlovén álláspont szerint az EU „központi” forrásait a kevésbé fejlett területekre szükséges koncentrálni. Ennek a regionális gazdasági és társadalmi különbségek csökkentését, és a régiók versenyképességének növelését kell elősegítenie a lisszaboni célok megvalósítása érdekében. Más EU-tagállamokkal összehasonlítva

Szlovénia mind területét, mind pedig lélekszámát tekintve kicsi. Ennek ellenére nagyon jelentősek a regionális különbségek, amelyek az elmúlt tíz évben növekedtek.

**3.3.2.** A kevésbé fejlett tagországok javára történő újraelosztása mellett az EU regionális politikájának központi elemét kell képeznie az EU stratégiai céljainak elérése is, vagyis hogy az Európai Unió 2010-re a világ legversenyképesebb régiójává váljon. A lisszaboni stratégiával való összehangolás azt jelenti, hogy minden tagállamnak és minden régióknak képessé kell válnia, hogy megközelítse gazdasági és társadalmi potenciáljának maximumát. Szlovénia támogatja, hogy a közleményben megfogalmazott célokra (a gazdasági versenyképesség növelésére, a növekedés ösztönzésére és a foglalkoztatás bővítésére) jelentős forrásokat fordítsanak a következő pénzügyi perspektíva idején, ezzel hozzájárulva a lisszaboni stratégiában megfogalmazott célok teljesítéséhez.

**3.3.3.** A kohéziós politika fejlesztése Szlovénia számára igen fontos támogatandó cél, mivel a szlovén álláspont szerint a szolidaritásnak az Európai Unió legfontosabb alapelveinek kell maradnia a kibővült Európai Unióban is. Szlovén vélemény szerint a kohéziós politika rendszerét egyszerűsíteni kell, és speciális alapot kell létrehozni az EU-tagállamok között, valamint a tagállamok és a szomszédos országok közötti, határon átnyúló kapcsolatok fejlesztésének céljával. A közösségi kezdeményezésekkel összefüggésben Szlovénia elsősorban az EU új külső határainak fontosságára kívánja a legnagyobb hangsúlyt helyezni, és fel kívánja hívni a figyelmet az EU-val szomszédos régiók sebezhetőségére. A béke megőrzése és a stabilitás elősegítése érdekében Szlovénia az együttműködés minden formáját támogatja a szomszédos régiókkal. A határon átnyúló kapcsolatok Szlovénia véleménye szerint megfelelő hangsúlyt kapnak a közleményben, és támogatják, hogy strukturális célokra az EU költségvetéséből kapható támogatások felső határa ne lépje túl az adott ország GDP-jének négy százalékát.

**3.3.4.** Különösen támogatják a közlemény statisztikai hatásokkal foglalkozó részét, amelyet az összes régi és új tagállamra vonatkozóan fogalmaztak meg. Ez nagy jelentőségű kérdés, hiszen Szlovénia a közeljövőben valószínűleg eléri az EU egy főre eső GDP-jének 75 százalékát. Így a támogatások fokozatos megszűnésével kapcsolatos szabályoknak az új és a régi tagállamokban egyformán való alkalmazása az igazságosság és a szolidaritás elvének elengedhetetlen előfeltétele. Szlovén vélemények szerint az egy főre eső GDP mutatószámával összefüggésben felmerül a kérdés, hogy a csatlakozás után ez a határ megfelelő-e, vagy pedig az átlagos egy főre eső jövedelem csökkenése miatt magasabb szinten kell meghatározni azt. A második kérdés pedig, hogy nem kellene-e további mutatókat is alkalmazni a fejlettségi szint megítélésénél. Ez a statisztikai hatással van összefüggésben, vagyis hogy az átlagos GDP-szint csökkenése miatt lesznek olyan régiók, amelyek kikerülnek az 1. célkitűzés alól. Ennek megoldásában lényeges szempont, hogy a statisztikai hatás problémája eltérő a „régí” és az „új” tagállamokban. A régi tagállamokban a kieső régiók már évek óta részesültek az EU kohéziós politikájának kedvező hatásaiból.

**3.3.5.** Az új tagállamokban az érintett régiókkal összefüggésben két tényezőt kell figyelembe venni. Egyrészt, a régi tagállamokhoz hasonlóan gazdasági konvergenciájuk nem fejeződött be, ugyanakkor még megoldatlan átalakulási problémákkal is meg kell küzdeniük. Másrészt, ezen régiók soha nem részesültek az EU strukturális támogatásaiban. Ezen speciális problémák kezelése érdekében az új tagállamok statisztikai hatások által érintett régióinak problémáit a 2006 utáni időszakban kezelni szükséges. A szlovén álláspont szerint ezen régióknak a következő



programozási időszakban teljes egészében részesülniük kell a regionális támogatásokban, és a *phasing out* időszakának csak ezután szabad elkezdődnie, hiszen igazságtalan lenne ezen régiókban a *phasing out* elkezdése még azelőtt, hogy esetükben a *phasing in* időszaka befejeződött volna.

**3.3.6.** A kohéziós alap forrásait továbbra is két prioritásra kell koncentrálni, vagyis a környezetvédelmi célokra és az infrastruktúra fejlesztésére. Ugyanakkor a két prioritást sokkal rugalmasabban kell kezelni, és az egyes országok igényeihez célszerű igazítani. Hasonlóképpen növelni kellene a rugalmasságot a legkisebb projektmérettel összefüggésben. A strukturális alapok és a kohéziós alap között a források megosztását tekintve Szlovénia azt az álláspontot támogatja, hogy annak a 2004 és 2006 közötti időszakban az új tagállamokra vonatkozó kétharmad-egyharmad arányát a későbbi időszakban is szükséges lenne fenntartani.

**3.3.7.** A természeti erőforrások kezelése és védelme témakörében Szlovénia alapvető fontosságúnak tartja a közös agrárpolitika forrásainak átstrukturálását, azoknak az egészséges és minőségi élelmiszerek előállításával, az egészség védelmével összefüggő kihívások kezelése érdekében történő átcsoportosítását. A vidékfejlesztésre előirányzott források növelését különösen támogatandó célnak tekintik. Ennek oka a szlovén mezőgazdaság struktúrája és adottságai. A mezőgazdaság GDP-hez való hozzájárulása három százalék körül van, miközben a foglalkoztatottaknak mintegy öt-hat százaléka tevékenykedik az ágazatban. A termelés természeti feltételei meglehetősen kedvezőtlenek, a mezőgazdasági művelésre alkalmas terület aránya rendkívül kicsi, és annak területi elhelyezkedése is kedvezőtlen. Emiatt az ország mezőgazdasági termékekből nettó importőr. A mezőgazdasági terület nagy része kedvezőtlen adottságú, ezért elsősorban nem a mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó, hanem sokkal inkább a vidékfejlesztésnek juttatott támogatások a lényegesek. A javasolt pénzügyi perspektíva, szlovén vélemény szerint, ezen problémák kezelésének irányába mozdul el.

**3.3.8.** A költségvetés nagyságával kapcsolatosan Szlovénia támogatja a restriktív költségvetési politikát, mind nemzeti, mind pedig európai uniós szinten. Ugyanakkor biztosítani kell, hogy a közösen kialakított politikai célok teljesítését a források lehetővé tegyék. A bizottság által előterjesztett célok figyelembe vételével Szlovénia támogatja, hogy a GNI 1,24 százalékában meghatározott saját források aránya ne változzon, illetve a 2007–2013-as időszakra az előterjesztés szerinti 1,14%/GNI megfelelő kiinduló tárgyalási alapot jelent. A hat nettó befizető ország által javasolt alacsonyabb felső határra való lecsökkentést a lisszaboni stratégia céljai, a vidékfejlesztés és a kohézió melletti elkötelezettség alapján Szlovénia csak akkor tartja elképzelhetőek, ha ez a közös agrárpolitika terén született megegyezés felülvizsgálatával párosul. Igazságtalan, ha a közös mezőgazdasági politika kiadásai továbbra is magas szinten maradnak az uniós kohézió és az új tagországokkal való szolidaritás rovására. A fő problémát a közös mezőgazdasági politika folyamatosan magas kiadásai okozzák, amelyet megerősít (bár összegében befagyaszt) az Európai Bizottság 2007 és 2013 közötti időszakra szóló pénzügyi tervezete is. Ha a mezőgazdasági kiadások rögzítettek, akkor nem marad kapacitás a lisszaboni menetrend teljesítéséhez szükséges intézkedésekre. Meg kell nyitni ezért a már lezárt kérdéseket is, és át kell alakítani a költségvetést, elsősorban a mezőgazdasági kiadások fokozatos visszaszorításának világos szándékával.

**3.3.9.** Szlovénia már korábban kifejtette, hogy a következő pénzügyi perspektívára vonatkozó általános megoldás kialakításában az egyes tagállamok által a költségvetési egyensúlytalanságok korrekciójára kialakított eszközök megszüntetését támogat-

ja, ezért e célból vesz részt az általános korrekciós mechanizmussal kapcsolatos vitákban. Szlovénia elveiben támogatja a bizottságnak a pénzügyi eszközök kiigazítására és egyszerűsítésére irányuló törekvéseit. A szlovén álláspont hangsúlyozza, hogy a pénzügyi eszközök (pl. a strukturális politikában és a vidékfejlesztésben), amelyeket a következő pénzügyi perspektíva idején alkalmaznak, fordítsanak megfelelő figyelmet azon negatív költségvetési hatásokra az új tagállamokban, amelyek közvetlen következményei az EU-forrásokhoz való jutás kedvezőtlen feltételeinek. A pénzügyi perspektíva időtartamának meghatározása során Szlovénia a hétéves időszakkal ért egyet, azaz a költségvetés a 2007 és 2013 közötti időszakot ölelje fel.

#### 4. Összegzés

A közös költségvetéssel kapcsolatban a három tagjelölt mindegyike igen határozott álláspontot fogalmaz meg. Részben ezért, részben pedig a prioritások közti különbségek miatt Magyarországnak – ha és amennyiben fontos a regionális együttműködés rendszerének fenntartása és az ország érdekeinek érvényesítése – célszerű szomszédaival minél intenzívebb együttműködést kialakítani.

4.1. A következő költségvetési időszakra vonatkozó pénzügyi prioritásaik integrációs fejlesztési stratégiájukkal párhuzamos elvárásokat követnek. Az emberi erőforrások fejlesztése, az oktatás-képzés támogatása, valamint a regionális programokra fordított összegek mind az országok hosszú távú versenyképességét alapozzák meg. Ezt a célt szolgálja az unión belüli kohézió támogatása is. Az első két célkitűzés lényegében a fenntartható fejlődés és a versenyképesség megteremtését, valamint a regionális egyenlőtlenségek megszüntetését tűzte ki célul. Ugyanakkor az agrárkérdésekkel összefüggésben felmerül a források hatékonyabb allokációjának, illetve felhasználásának egyéb alternatívája is, főként a kohéziós alap előtérbe helyezésével.

4.2. Álláspontjuknak másik igen fontos súlypontja a támogatásokhoz kapcsolódó pénzek mozgásának átláthatósága, illetve a tagállamok esetében az egyenlő elbírálás elvének érvényesítése. Így első számú célként fogalmazódik meg, hogy a tagállami befizetésekben fokozottabban jelenjen meg az igazságos teherviselés.

\* \* \* \* \*

A tanulmány hosszabb változata megtalálható az alábbi kötetben: Szemlér Tamás (szerk.): *EU-költségvetés 2007–2013: érdekek és álláspontok*, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 2004, pp. 207–260. A kötet megtalálható – többek között – az Egyesített Társadalomtudományi Könyvtárban (1014 Budapest, Országház u. 30.).